

ШИНГАРОВЪ КОНСТАНТИНЪ

ПОЛКОВНИКЪ О. З.

**ИСТИНАТА НАДЪ ЗАБЛУДИТЬ
ПРИ ВУЧО-РУПСКИЯ ОТРЯДЪ**

Приносъ къмъ историята на войната
1915—1918 год.

СОФИЯ

Печатница на Военно-книгоиздателския фондъ

1943—112

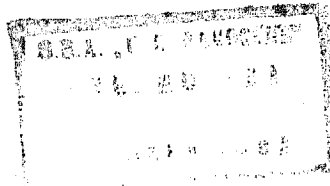
~~40/30/40~~

ШИНГАРОВЪ КОНСТАНТИНЪ
ПОЛКОВНИКЪ

ИСТИНАТА НАДЪ ЗАБЛУДИТЪ **ПРИ ВУЧО-РУПСКИЯ ОТРЯДЪ**

Приносъ къмъ историята на войната
1915—1918 год.

СОФИЯ
Печатница на Военно-книгоиздателския фондъ
1943—688

Шингаровъ Константинъ
Полковникъ о. з.

Бойнитѣ действия на Вучо-рупския отрядъ за овладяването на гр. Вла- сотинци и моста на р. Българска Морава презъ 1915 г.

Въ книжка V и VI отъ „Българска военна мисль“ отъ тази година е помѣстена статия подъ заглавие: „Истината по завладяването на гр. Власотинци и мостоветѣ на р. Власина и р. Българска Морава отъ 41 п. полкъ на 23 и 24 октомврий 1915 год.“ Авторътъ на статията е бившиятъ командиръ на 41 п. полкъ полковникъ о. з. Рачевъ Петъръ.

Отъ статията се подразбира, че поводъ за да я напише полков. Рачевъ дала му е брошурката на капитана отъ запаса Чилингировъ К. подъ заглавие: „Моста на р. Българска Морава, приносъ къмъ историята на войната 1915—1918 год.“

Споредъ полковникъ Рачевъ, Чилингировъ дава невѣрни и тенденциозни описания, отъ които се правѣли криви заключения. Невѣрнитѣ, тенденциознитѣ описания и кривитѣ заключения, той не посочва въ статията си. Въ тази своя статия полковникъ Рачевъ иска да покаже, че овладяването на Власотинци и моста на р. Българска Морава е станало отъ 41 п. полкъ, а съ това и отъ командира на полка.

Полковникъ Рачевъ въ статията си погрѣшно се представя, като ржководител на бойнитѣ действия на Вучо-рупския отрядъ, *когато отряда действува свършено самостоятелно презъ всичкото време на 23 и 24 октомврий, подъ командата на началника на отряда майоръ Шингаровъ.* Че това е така се вижда отъ факта, че отряда презъ всичкитѣ си бойни действия отъ Доброполска чука до моста на р. Морава е получилъ отъ щаба на полка само една заповѣдь и то следъ овладяването на моста на р. Морава, която заповѣдь

ще видимъ по-долу. При това ще установимъ, че при тогавашната бойна обстановка, полковникъ Рачевъ се е намиралъ на повече отъ позволеното разстояние задъ полка си и то на неподходящи за нуждитъ на момента командни мѣста; че въздействието му за развиване на енергиченъ и цѣлостенъ полковъ маньовъръ е било нищожно и че е билъ влаченъ отъ събитията, вмѣсто самъ да ги създава. (Положението и самостоятелното действие на Вучо-рупския отредъ на 23 и 24 октомври се вижда отъ приложенитъ кроки).

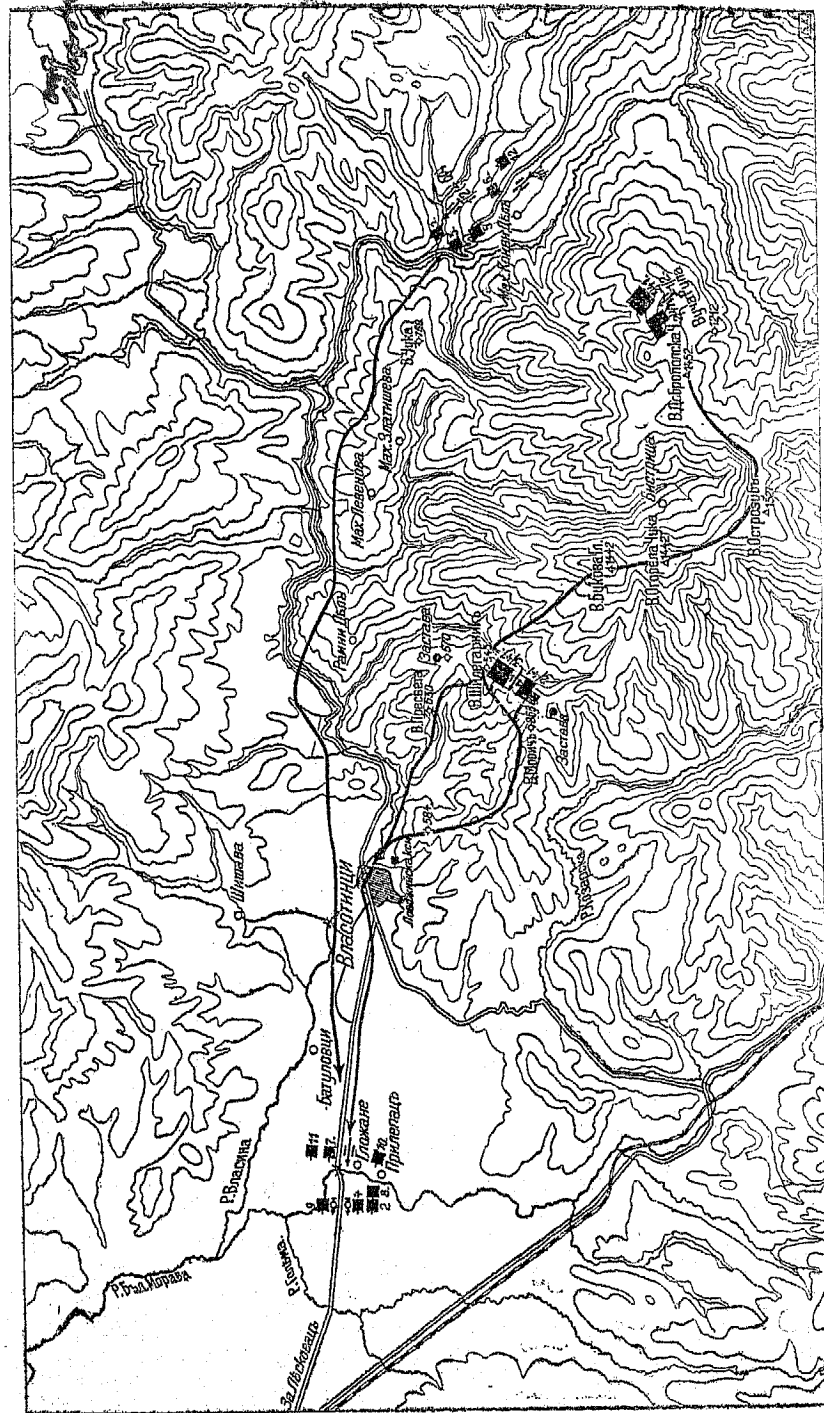
Като началникъ на Вучо-рупския отрядъ, който овладѣ, както Власотинци, тъй и моста на р. Българска Морава, считамъ се за задълженъ, да изнеса истината и да отстраня заблудитъ и невѣрноститъ, които полков. Рачевъ пише въ статията си и да запазя чистотата на подвига и заслугитъ на всички участници отъ отряда. Всичко това ще установя съ документи писани презъ време на самитъ действия и съ неопровержими факти.

Твърдя, че въ статията на полковникъ Рачевъ, не се изнасятъ всички документи по тия бойни действия, а отъ изнесенитъ отъ него има поправени, а нѣкои нарочно се замълчаватъ, защото не сж въ полза на тезата, която командира на полка се мъчи да прокара. Непоказанитъ документи, а така сжщо и поправенитъ, ще посоча по-долу, когато ще ги цитирамъ.

Още отъ началото на статията си полковникъ Рачевъ иска да каже, че отряда, който действа на Вучо-рупа, не е нищо друго освенъ 3-а дружина отъ 41 п. полкъ, подъ командата на майоръ Шингаровъ, и че въ всички документи отрядътъ се е билъ наричалъ 3-а дружина отъ 41 полкъ. По-надолу ще се видятъ документи, въ които самъ полковникъ Рачевъ нарича тѣзи войски *отрядъ*, а въ самата история на войната, издание на щаба на войската при Министерството на войната, се казва: „отряда на майоръ Шингаровъ“. Вучо-рупски се нарича затова, защото се формира на позицията Вучо-рупа на 23 X и отъ тамъ почна да действа самостоятелно до окончателното овладяване на моста на р. Българска Морава.

На позицията Вучо-рупа действаха дветъ дружини отъ 41 полкъ (седемъ роти), батарея отъ три планински с. с. орджия, картечна полурота съ две картечници и полковата охотническа команда, съ нейния командиръ. Всички тия части сж подъ началството на командира на 3-а дружина майоръ Шингаровъ.

Полкътъ е отъ три дружиненъ съставъ и на позицията Вучо-рупа сж съсредоточени $\frac{2}{3}$ отъ състава на полка съ двама дружинни командири (вториятъ е командира на 2-а дружина майоръ Стояновъ). И ако заповѣдитъ се изпращаха до командира на 3-та дружина, който като по-старши командува

тия войски, то не значи, че на в. Вучо-рупа е само 3-а дружина от полка.

На Вучо-рупа, въ действителност е 41 полкъ, защото на тоя участък се прехвърля цялата тежест на бойната дейност на полка. И като така, *при тия войски е мѣстото на командира на полка полковникъ Рачевъ, а него го нѣма тамъ.* И за да оправдае особеното си положение, въ което самъ се е поставилъ, като командиръ на полка, и за да намали лошото впечатление, полковникъ Рачевъ казва въ статията си, че на позицията Вучо-рупа е само 3-а дружина от полка . . . .

Знайно е, че при раздвояването на полка за бойни действия въ формата на отдѣлни колони, командира на полка поема командуването на по-големата част на полка и на по-важната колона. А въ дадения случай полковникъ Рачевъ на Вучо-рупа *напусна поста си, като командиръ на полка, въпрѣки всички уставни и морални задължения* и го възлага на подчинения си дружиненъ командиръ. И най-печалното е, че когато тоя дружиненъ командиръ, съ бойната си дейност, му дава отлични резултати, той, командирътъ на полка, се старае тия резултати да си ги припише и на себе си.

20, 21 и 22 октомврий

На 20 X отъ командира на полка получавамъ устна заповѣдъ: „съ тригѣ роты отъ дружината си, две планински орджия и две картечници, съ нощенъ маршъ, да замина за позицията Вучо — рупа, кждето ще намѣря други три роты отъ полка (2, 4 и 8-а роты), да поема тѣхното командуване и да организирамъ позицията за отбрана“.

На 21 X, 9.30 часа, следъ единъ труденъ нощенъ маршъ, презъ планинска мѣстностъ, дружината съ придаденитѣ къмъ нея части, пристигна на позицията Вучо—рупа, поемамъ командуването на находящитѣ се на позицията три роты и почвамъ организирането на отбраната и събирането сведения за противника. На позицията ставатъ шесть роты, две картечници и две планински с. с. орджия.

На 22 X, положението на частитѣ на Вучо—рупа е следното: 9, 10 и 11-а роты на самата позиция въ първа линия. Полубатарейта и картечницитѣ сжщо на позиция. Въ поддръжка: 2, 4 и 8-а роты.

Сжщиятъ день се получава отъ командира на полка заповѣдъ № 280, 22 X, 11:50 часа съ следующето съдържание:

„Съгласно телеграмата на командира на 3-а п. бригада подъ №561 отъ днешна дата, дѣсната колона на полковникъ Калканджиевъ ще продължи изпълнението на възложената ѝ задача. Повѣрената ми колона има заповѣдъ да прикове противника *силно на фронта* и, ако забележи отстъпление на противника, да го преследва най-енергично. Затова съ *повѣрения ви отрядъ* ще действувате въ духа на възложената му задача.

Широко използуйте охотническата команда, както и отдѣлни офицерски патрули, за да разузнаватъ силата и разположението на противника. За направеното донесете.“

Подп. Командиръ на полка подполков. Рачевъ

Тази заповѣдъ е оригиналната на командира на полка. Сжщата тая заповѣдъ е отпечатана въ статията на полков. Рачевъ съ съкращения на подчертанитѣ по-горе фрази: *силно на фронта* и *съ повѣрения ви отрядъ*. Тѣзи фрази, особено първата — *силно на фронта* сж отъ голѣмо значение. Съ това измѣняване на заповѣдта си полковникъ Рачевъ иде да подскаже още отъ сега, какви сж скрититѣ му намѣрения и подбуди.

23 и 24 октомврий

Заповѣдта на командира на бригадата, изразена въ горната заповѣдъ 280, остава въ сила за командира на полка само за нѣколко часа, защото на 22 X вечерята командирътъ на полка решава, въпрѣки горната заповѣдъ, да атакува Доброполска чука. За тази целъ взема 7-а рота, едно планинско орджие и командира на 2-а дружина майоръ Стояновъ и съ нощенъ маршъ пристига къмъ 8 часа на 23 X задъ позицията на в. Вучо—рупа. Престоюва тамъ около 20 минути, колкото да предаде устната си заповѣдъ и да си отпочине и следъ това си заминава обратно за щаба на полка въ Криви дѣлъ.

Ето какъ е отбелязано въ реляцията на Вучо—рупския отрядъ това идване на командира на полка. То изразява самата истина, защото е написано презъ време на войната и ще отхвърли много невѣрности и заблуди писани въ статията на полков. Рачевъ.

„Въ 8 часа дойде на бивака на отдиhaющитѣ части, задъ позицията командира на полка и ми предаде въ присѣствието на дружинния лѣкаръ поручикъ д-ръ Коевъ, следната устна заповѣдъ: имате на разположение 6 роты, 2 планински орджия и 2 картечници, сега пристигатъ още едно орджие и 7-а рота. Всичко 7 роты, 3 топа и 2 картечници. Ще настъпите срещу противника и го атакувате по начинъ какъвто намѣрите за добре. Вие сте изучили позицията на противника и подстъпитѣ ѝ, давамъ ви широки права за действие. Знайте, отстраняватъ командири на полкове, дружинни командири, *ще трѣбва да се направи нѣщо за полка.*“

Отъ командира на полка разбрахъ, че командира на 42 полкъ билъ отстраненъ за бездействие и замѣненъ съ полковникъ Калканджиевъ. Отстраненъ билъ и единъ отъ дружиннитѣ командири отъ сжщия полкъ. Полковникъ Рачевъ бѣше постоянно подъ впечатлението на това отстранение. Той бѣше решилъ, въпрѣки категоричната заповѣдъ на командира на бригадата № 561, изразена и въ заповѣдта на командира на полка № 280, помѣстена малко по-горе, да действува. Думитѣ му. „Отстраняватъ се командири на полкове, дружинни командири, *трѣбва да се направи нѣщо за полка*“,

идатъ напълно да покажатъ интимния мотивъ за решението му да действува.

Тукъ му е мѣстото да се отбележи, че замислената отъ командира на полка атака за овладяването на върхътъ Доброполска чука, много добре укрепена, не представляваше никаква тактическа придобивка и необходимостъ за полка, въ случай че се овладѣеше, защото задъ нея чука се издигаше по-голямъ връхъ Остроzubъ, почти недостъпенъ поради своята стръмнина и скали.

Съ това решение да се атакува Доброполска чука, командир. на полка се противопоставя на изричната заповѣдъ на бригадниятъ командиръ: „*Да се прикове противника силно на фронта и ако се забележи отстъпление, да се преследва най-енергично*“.

Командира на полка не само че не пое да организира и ръководи атаката на Доброполска чука, макаръ на мѣстото да се намираха две дружини и една батарея, но той даже не излѣзе по-напредъ за да се ориентира върху положението; той бързаше да се завърне въ щаба на полка. *На картата* му изложихъ плана за предстоящата атака. Следъ като ме изслуша, каза ми: „Вършете както намѣрите за добре“ и си замина за щаба на полка въ Криви дѣлъ.

Молихъ командира на полка, да се покачи на позицията отъ където се вижда цѣлата обстановка и сериозността на предстоящото бойно действие. Надѣвахъ се, съ съвмѣстното обсъждане да се дойде до по-правилно решение. А появяването му между войниците на позицията, да допринесе за повдигане на духа имъ. Той не намѣри за нужно да направи това.

На Вучо-рупа сж $\frac{2}{3}$ отъ полка—две дружини, съ двама дружинни командири, тукъ въ сжщностъ бѣ 41-я полкъ—безъ полковия командиръ. Каква по-благодарна задача можеше да има за полков. Рачевъ отъ тая, да застане на чело на Вучо-рупския отрядъ и чрезъ енергична атака да издигне твърде високо своя личенъ команденъ авторитетъ и възвеличи името на полка. Той, обаче предпочете да се отдалечи отъ бойното поле, абдикира отъ командуването си, спрямо главната своя колона, настѣпваща въ решителното направление на полковия участъкъ.

По-нататкъ въ реляцията на Вучо-рупския отрядъ се пише:

„Половина часъ следъ заминаването на командира за Криви дѣлъ, изпратенитъ отъ по-рано къмъ неприятелската позиция усиленни патрули отъ преднитъ роти (особено отъ 11-а рота), съ престрелка изтихватъ оставенитъ въ окопнитъ неприятелски патрули*), потеглятъ къмъ окопнитъ на в. Доброполска чука, които се указватъ изтънчени отъ противника. Разбра се, че противникътъ е отстъпилъ призори. Веднага дадохъ запо-

*) Отъ тѣхъ къмъ в. Букова глава се заловиха 25 души пленници и се изпратиха на командира на полка.

вѣдъ преднитъ три роти (9, 10 и 11-а) съ батареята и картечницитъ, да настѣпятъ къмъ върха Остроzubъ, който се указа сжщо опразненъ. За мене стана ясно, че тукъ има общо отстъпление на противника, за което изпратихъ въ Криви дѣлъ до командира на полка донесение № 126, 23 X, 10:50 часа.“

Следъ върха Остроzubъ, отряда бързо се спусна напредъ и премина презъ в. Изгорѣла чука за в. Букова глава и следъ заминаването за Букова глава, донесохъ на командира на полка въ Криви дѣлъ съ № 127, 23 X, 15:05 часа.

Отъ в. Букова глава съ бинокла забелязахъ моста на р. Българска Морава и самата рѣка и отъ тукъ оценихъ голѣмото значение на този мостъ. Решихъ още на другия день да продължа настѣпленieto си и да го овладѣя.

Тогава заповѣдахъ на авангарда (майоръ Стояновъ) да настѣпи напредъ и заеме височинитъ надъ града Власотинци и като достигне съ преднитъ си части до града, да разузнае за положението. За постигнатото, до тукъ донесохъ на командира на полка въ Криви дѣлъ съ № 128, 23 X, 16 часа.

Следъ това привдигнахъ и главнитъ сили на отряда, за да заематъ позиция на височинитъ надъ Власотинци, северно отъ авангарднитъ роти на майоръ Стояновъ в. Шилегарникъ. За извършеното донесохъ на командира на полка въ Криви дѣлъ, съ № 129, 23 X, 19 часа, а именно:

„Въ 18 часа заехъ височинитъ непосредствено до града Власотинци. Организирахъ височинитъ за отбрана за всѣка евентуалност. Въ града изпратихъ охотническата команда, да разузнае за положението. Утре влизамъ въ града за честта на полка. Северниятъ мостъ на града се изгори отъ сърбитъ. По долината на Морава се чуватъ силни гърмежи, вѣроятно развалятъ мостоветъ по тая долина. Забелязва се нѣколко голѣми тренове по посока на Враня и обратно за Лѣсковецъ. Въ града Власотинци голѣма паника. Множество народъ отъ околнитъ села е избѣгалъ въ него. За усиляване паниката хвърлихъ нѣколко снаряда надъ града“.

На 23 октомврий вечерта отрядътъ се разположи на позиция на власотинскитъ височини въ следния редъ: майоръ Стояновъ 2-а дружина (2-а, 7-а и 8-а роти)* на южната страна на в. Шилегарникъ и в. Моричъ, съ наблюдателна застава на в. 896. 3-а дружина (4-а, 9-а, 10-а и 11-а роти) по гребена на в. Шилегарникъ, съ наблюдателна застава на в. Пресвета. Батареята и картечницитъ при 3-а дружина на Шилегарникъ. Охотническата команда и единъ взводъ отъ 2-а рота при Власотинци.

Разпоредихъ 11-а рота въ 6 часа 24 октомврий, да заеме входа на града, 7-а рота изхода, като скъсатъ всички телеграфни и телефонни жици за Лѣсковецъ, Нишъ и Враня.

*) Полков. Рачевъ въ статията си пише, че 7-а и 8-а роти се присъединили къмъ 3-а дружина „по недоразумение“ (?). Тая заблуда има за целъ, да се намали състава на отряда съ две роти, за да може полков. Рачевъ да оправдае отсъствието си отъ предстоящия бой. Въ никоя реляция и боенъ дневникъ не е отбелязано измисленото отъ полков. Рачевъ „недоразумение“, а и той самъ въ статията си не го обяснява.

Къмъ 19:30 часа дойде дружинния командиръ майоръ Стояновъ и ми доложи, че по юго-западнитѣ склонове на позицията на смръкване сж забелязани 15—20 конника. Изказваше опасения да не бждемъ нападнати отъ тая посока, понеже тя е съвършено открита и никакви наши части тамъ нѣма. Предадохъ му да остави наблюдателни постове по тая посока и съ тритѣ си роти отъ дружината, да вземе всички мѣрки за борба противъ появяването на противника отъ тая страна. Освентъ това въ 20.40 часа му изпратихъ и следната заповѣдь № 130, 23 X, 20.40 часа:

„Вземате всички мѣрки за запазване въ голѣмъ редъ участъка който заематъ авангарднитѣ роти. Да се запрети паленето на огънве. Всички началствуващи лица да бждатъ по мѣстата си и да се избѣгва каквато и да е стрелба. Утре 7-а рота въ 6 часа да настѣпн къмъ града и да вземе северната му частъ (изхода), да избѣгне преминаването презъ града, като го заобиколи. На изхода да постави постове и да не пуска никой да излиза или влиза. Да се има предъ видъ, че въ града има изоставени сръбски войници, които могатъ да направятъ тревога. За влизането на останалитѣ части въ града ще последва разпореждане. Входа на града ще се вземе отъ 11-а рота.“

За горната заповѣдь полковникъ Рачевъ нищо не споменава въ статията си, а тя е отъ значение.

На 24 X, въ 6 часа, командира на полка изпраща заповѣдь до командиритѣ на 1-а и 3-а дружини — подполковникъ Георгиевъ и майоръ Шингаровъ, да настѣпятъ и преследватъ противника, като Вучо-рупския отрядъ се насочва по посоката Власотинци — р. Морава — Лѣсковецъ. Тази заповѣдь до майоръ Шингаровъ не достига, понеже билъ излѣзаль много напредъ. Това пише самъ коман. на полка въ реляцията си, а и историята го подчертава. И като така, начал. на отряда майоръ Шингаровъ действува, по своя инициатива по сжщата посока. Нѣщо повече, той завладява обекта на бригадата — града Власотинци съ 12 часа по-рано отъ часа на заповѣдта на командира на полка. Така майоръ Шингаровъ донася съ № 133, че на 23 X, въ 17.40 часа, съ преднитѣ си части е овладѣлъ Власотинци, когато заповѣдта на командира на полка за настѣпление къмъ Власотинци се издава *чакъ на другия денъ 24 X, 6 часа*. И забележително е, че това овладяване е станало следъ като отряда е изминаль *повече отъ 20 км. въ планинска мѣстность*.

Тази отъ голѣмо значение инициатива на майоръ Шингаровъ, командира на полка полков. Рачевъ, вмѣсто да я посочи и подчертае въ статията и реляцията си, *я замѣтава, за да я обезцени и обезличи*.

Положението на полка на 24 октомврий, 6 часа е следното: *1-а дружина продължава да стои на позицията си, отъ президния денъ сутринта. Задъ дружината на Криви дѣлъ е щаба съ командира на полка*. Отрядътъ на майоръ Шингаровъ съ дветѣ дружини отъ полка на височинитѣ надъ Власотинци и съ преднитѣ си части въ самия градъ. Отъ това се вижда, че командното мѣсто на командира на полка е

твърде далечъ, за да може последниятъ да указва своевременно вляние върху Вучо-рупския отрядъ; освентъ това, дѣлната колона (1-а дружина) е изостанала, не помага на майоръ Шингаровъ и командира на полка не я тласква напредъ, за да се получи цѣлостенъ полкови маньовъръ.

Началникътъ на отряда изпраща следното донесение на командира на полка въ Криви дѣлъ № 133, 24 X, 6.40 часа:

„Вчера въ 17.40 часа охотническата команда и единъ взводъ отъ 2-а рота влѣзоха и взеха града Власотинци. При влизането имъ въ града, командата е имала малка престрелка, безъ да е дала каквато и да е жертва, споредъ донесението на командира на охотническата команда, той билъ запазилъ желѣзния мостъ въ града и е взелъ всички мѣрки за запазване реда. Днесъ изпратихъ и на общинската власть тукъ приложената заповѣдь за разгласяване между населението. Тази сутринъ се взе града отъ входната му частъ отъ 11-а рота, а изходната отъ 7-а рота. Останалитѣ части сж на позиция надъ самия градъ. Разпоредихъ сжщо да се скжсатъ всички телеграфни и телефонни съобщения съ Нишъ, Лѣсковецъ и Враня. Миналата нощъ до късно презъ нощта по долината Лѣсковецъ и Враня се чувеха силни динамитни взривове, вѣр ягно сж разрушавали нѣкои съоръжения. Къмъ Лѣсковецъ се забелязваше отъ време на време силна свѣтина огънове и сигнални ракети. Отъ сведенията отъ мѣстното население сѣрбитѣ сж отстъпили въ голѣмъ безпорядкъ. Приложение една заповѣдь.“

ЗА П О В ъ Д Ъ

отъ началника на отряда

24 октомврий 1915 год. гр. Власотинци

Обявявамъ, че гр. Власотинци е завладянъ отъ българскитѣ войски

ЗА П О В ъ Д В А М ъ:

1. Всички находящи се въ града военно-служещи, днесъ до 10 часа да се предадатъ на нашитѣ войски, като пленници, иначе, следъ тоя часъ, където и да бждатъ заловени ще се застрелватъ.

2. Всичкото оръжие, находяще се изъ населението да се събере до сжщия часъ предъ градската община за предаванетоъ му. Ще бжде застрелванъ всѣки, у когото се намѣри, каквото и да е оръжие следъ този часъ.

3. Ще се застрелватъ и тия войници и офицери, които се заловятъ преоблѣчени въ цивилно облѣкло съ целъ да се укрятъ.

4. Приканва се мѣстното население, да се държи коректно спрямо нашитѣ войски, защото и за най-малкото съпротивление, или стреляне върху нашитѣ войници отъ населението, ще бомбардирамъ и разруша града.

Отъ днесъ населението на гр. Власотинци се намира подъ покровителството на българскитѣ закони и наредби.

Под.: Началникъ на отряда
Майоръ Шингаровъ

На 24 X сутринта началникътъ на отряда майоръ Шингаровъ пристѣпва къмъ изпълнение на *самопоставената си задача* — овладяването и на моста на р. Българска Морава по пжтя Власотинци—Лѣсковецъ. И за да не се губи време, докато цѣлиятъ отрядъ се спусне по планинскитѣ пжтеки за

Власотинци, дава заповѣдъ на командира на челната 4-а рота, капитанъ Дипчевъ, да настѣпи бързо напредъ къмъ моста на Морава, за да спечели теренъ около тоя мостъ до пристигането на цѣлия отрядъ. За по-добро освѣтление, ще цитирамъ написаното въ реляциитъ на отряда:

„Съзнавайки голѣмото значение на голѣмия желязень мостъ на р. Морава, който свързва Власотинци съ Лъсковецъ, още преди да влѣза въ гр. Власотинци въ 9 часа извикахъ командира на 4-а рота кап. Дипчевъ и му предадохъ следната заповѣдъ: „Настѣпете съ ротата си, колкото се може по-бързо по пѣтя Власотинци—Лъсковецъ и вземете всички мѣрки за обезпечаване цѣлостта на моста, който е отъ твърде голѣмо значение, а така също и мостоветъ по притоцитъ на р. Морава, Разпрострете, ако условията позволяватъ, своето разузнаване къмъ Лъсковецъ. Съ останалитъ части, следъ минаването имъ презъ града ще ви следвамъ“.

„Обърнахъ вниманието на кап. Дипчевъ, върху голѣмото значение на Моравския мостъ, като прибавихъ, че ако се сполучи да го овладѣемъ, ще пренесемъ ценна услуга за общото действие на армията, а надъ насъ ще се излее признателността на отечеството, Увѣренъ бѣхъ, че ще го спасимъ, а въ това виждахъ, че извършвамъ нѣщо хубаво — нѣщо велико. Мисълта, че съмъ откъснатъ отъ частитъ на бригадата въ дѣсно и напредъ на повече отъ 20 клм. и липсата на каквато и да е наша честъ въ лѣвата ми страна по посока на Българска Морава, не ме смущаваше, осланяхъ се на силата и самостоятелността на отряда ми, а най-много на повдигнатия войнишки духъ. Моятъ обектъ бѣ спасяването на Морава“.

Отъ самата заповѣдъ предадена на кап. Дипчевъ се вижда, че майоръ Шингаровъ на 24 октомврий, следъ овладяването на Власотинци, разширява инициативата си за овладяването и на моста на Морава, крайниятъ обектъ на бригадата. Вижда се още какъ неговата инициатива напълно се покрива съ неполучената още заповѣдъ отъ командира на полка, за която се каза по-горе.

Следъ даването заповѣдта на кап. Дипчева, началникътъ на отряда предупреждава командира на 2-а дружина майоръ Стояновъ за изпращането напредъ на 4-а рота. № 134, 24 X, 9:20 часа:

„4-а рота изпратихъ по посока на Лъсковецъ за обезпечение цѣлостта на мостоветъ и да разпростре разузнаването си до гр. Лъсковецъ“.

А на командира на полка въ *Криви дѣлъ* донася съ №135, 24 X, 9:30 часа:

„Противникътъ въ паническо бѣгство очисти пѣтя на настѣпленieto ни. Изпратихъ 4-а рота по пѣтя Власотинци—Лъсковецъ, да осигури цѣлостта на мостоветъ на р. Морава и притоцитъ и, като разпростре разузнаванията си чакъ до Лъсковецъ“.

Разпоредихъ до командира на втора дружина да заеме съ 2 и 8-а роти к. 584 и охранява главнитъ сили на отряда до влизането и преминаването имъ презъ града, следъ което да ги настигне къмъ моста на Морава.

Главнитъ сили на отряда, следъ горнитъ нареждания, слѣзоха по планинската пѣтека покрай в. Пресвета за града; къмъ тѣхъ се присъедини 11-а рота. Командира на ротата

кап. Петровъ ми докладва за положението въ града и запазването на моста на р. Власина отъ разрушение. Следъ малка почивка за потѣгане, отряда въ походна колона влѣзе въ града и по главната улица, *безъ да се спира, се отправи за моста на Морава, който е на 6 клм. отъ Власотинци.*

При влизането въ града, отрядътъ бѣше посрѣщнатъ съ музика, населението раздаваше цвѣта и викаше: „живо, да живѣе царъ Фердинандъ!“ На улицата имаше извадени сѣдове съ вода, вино и ракия. Но още при влизането въ града, войницитъ бѣха предупредени, да не взематъ нищо друго освенъ цвѣта.

Заповѣдта изпратена до власотинскитъ граждани постигна целта си. Населението се държа внимателно и коректно.

На излизане отъ Власотинци, когато челната рота на колоната бѣше почти вѣнъ отъ града, настигна ме коненъ ординарецъ и ми предаде да спра колоната, *понеже командира на полка билъ пристигналъ отъ Криви дѣлъ* (едвамъ сега!). Колоната спрѣхъ, и както си бѣше въ походенъ редъ, командира на полка я поздрави, благодари ѝ за голѣмия успѣхъ.

Следъ поздрава, командира на полка ми заповѣда да предамъ да води колоната старшиятъ ротенъ командиръ, а азъ да съмъ отишелъ при него да ме запознае съ общото положение на нашитъ войски. Колоната предадохъ на кап. Петровъ (сега ген. отъ запаса) и той продължи да я води за Морава. Съ командира на полка се повърнахме назадъ, слѣзохме отъ конетъ и се отбихме въ едно свободно кафене — локалъ. При насъ нѣмаше другъ, освенъ конния ординарецъ, сѣщиятъ този, който ме предупреди да спра колоната. (По-после разбрахъ, че всички които придружавали командира на полка изостанали изъ пѣтя, вследствие умората на конетъ, тъй като командирътъ на полка съ силенъ конь, е много бързалъ, за да намали дългото си стоене назадъ).

Заблуда е, което пише полков. Рачевъ въ статията си, че билъ намѣрилъ частитъ на отряда на почивка на площада въ града, (въ Власотинци нѣма площадъ), че билъ ме запиталъ, защо 3-а дружина не е заминала още за моста и че съмъ поискалъ да дамъ почивка на отряда. Всичко това не е вѣрно и азъ го отхвърлямъ съ възмущение.

Полковникъ Рачевъ си приписва още, че билъ далъ заповѣдъ да се бърза, подобна заповѣдъ не съмъ получавалъ, защото отряда бързаше и нѣмаше нужда отъ подобно подсѣщане. Отряда си имаше своя задача, дадена отъ началника на отряда и тя се превеждаше въ изпълнение. Не бързаше само командира на полка, който въ течение на 24 часа бѣше изостаналъ на 20 клм. задъ лѣвата колона.—(Вучо-рупски отрядъ). Полковникъ Рачевъ не оцени даже нуждата да тласне по шосето намиращата се предъ него дѣсна колона на полка,

за да постигне взаимно подпомагане между колоните чрез проникване въ дълбочина и едновременно появяване на двете колони при гр. Власотинци. Въ такъв случай полка щеше да дебушира въ цѣлъ съставъ на 24 X сутринята отъ Власотинци и равнината въ посока на моста на р. Морава — гр. Лѣсковецъ. Естествено, че тогава ефекта и сигурността на операцията щѣха да бждатъ много по-голъми.

Правилно командване на полкъ ли е това, когато въ действителността главната колона на полка стига на 23 октомврий вечерята висотитѣ до самия градъ Власотинци и на 24 X заранята минава презъ града за моста на р. Морава; когато едва къмъ 10:30 тая сутринь се появява командира на полка самъ, безъ щабъ и веднага взема позата на претенциозенъ инициаторъ и ржководителъ на полка си; когато дѣсната му колона стига по шосето въ Власотинци едва на 24 X вечерята;

Въ Власотинци докладвахъ на командира на полка за извършеното отъ менъ презъ цѣлия день на 23 октомврий, за самопоставената си задача — овладяването моста на Морава, за изпращането напредъ на 4-а рота (кап. Дипчевъ), за обезпечаване теренъ около моста, до моето пристигане съ отряда, която задача той напълно одобри. Докладвахъ му още за мѣстонахождението на 2-а и 8-а роти съ дружинния си командиръ майоръ Стояновъ; за бавното предаване на донесенията ми, тъй като щаба на полка на 23 X бѣше изоставенъ много назадъ и пр. Колко се продължи моето задържане отъ командира на полка не мога да кажа, но то бѣ неоправдано дълго и предизвика на два пжти молбата ми, да ме освободи, за да отида по-скоро при отряда. Чувствахъ, че моето пристигане тамъ се очаква. Командирътъ на полка най-после, като ме запозна съ положението на нашитѣ войски и това което е станало около Нишъ, освободи ме и ми предаде следната устна заповѣдъ, ще я предамъ тъй както е записана въ реляцията: „следъ като овладѣте моста, минете съ отряда си Морава, *разположете се на почивка отатѣкъ моста*, като за неподвижно охранение заемете притока на Морава — Голѣма рѣка“. А тя е сжщата задача, която се даде отъ началника на Вучо-рупския отрядъ още сутринята, на капитанъ Дипчевъ и която я привеждаше вече въ изпълнение.

Командирътъ на полка *остана въ Власотинци и задържа охотническата команда за охрана*. Тукъ въ Власотинци той *престоява 5 часа отъ 10.30 до 15.30, почти до овладяването на моста на Морава*. Тамъ изпращахъ донесенията си за действията ми около моста.

Съ излизането ми отъ Власотинци, за моста на Морава, почна да се чува по-добре стрелбата на 4-а рота и съ пристигането ми при колоната получихъ отъ командира на ротата донесението № 32, 24 X, 13.40 часа:

„Противникътъ съ около една рота зема за отбрана моста. Следъ ожесточенъ бой, приближихъ се на 200 крачки до моста, обаче, по-нататъшното ми напредване е невъзможно, тъй като фланговетѣ ми сж открити и ни обстрелватъ въ флангъ. Заповѣдахъ взводоветѣ да се окопаятъ на мѣстото си. Чакамъ поддръжка. Патронитѣ сж на свършване“.

Следъ получаването на това донесение, за засилване на бойния участъкъ, изпратихъ 9-а рота и картечната полурота, а на батареята заповѣдахъ да излѣзе на позиция, като приблизително показахъ мѣстото ѝ. На 11-а рота, преди да пристигне до моста, заповѣдахъ да премине презъ с. Батоловци, да огледа селото и да продължи следъ това движението си къмъ моста. Това се наложи отъ донесението на командира на 4-а рота, че го обстрелватъ въ флангъ. Забикалянето на селото стана причина ротата да закѣснѣе и да не вземе участие непосредствено въ боя при моста.

Следъ заминаването на ротитѣ въ подкрепа на 4-а рота, излѣзохъ напредъ, да се запозная по-добре съ положението. Мѣстността съвършено равна, брѣговетѣ на рѣката низки. Моста се отбранява отъ западната му страна по брѣга на рѣката, където противникътъ се е окопалъ. Отъ височината „Хисарлъка“, до Лѣсковецъ, сръбска гаубична батарея стреля по моста и настѣпващитѣ наши роти. Нашата батарея се ограничи съ огъня си по окопитѣ на противника. Картечната полурота съ 9-а рота, съ пристигането си, засилватъ огъня.

Въ 15.50 часа *отъ Власотинци* получихъ следната заповѣдъ отъ командира на полка № 312, 24 X, 15 часа:

„Разпоредете да се събере *цѣлиятъ ви отрядъ* на мѣстото, където ви указахъ. Настѣпете и заемете моста на р. Морава. *Донесете ми за положението*“.

На тая заповѣдъ, изпратихъ въ Власотинци на командира на полка следното донесение № 137, 24 X, 15.55 часа:

„Задъ моста се е окопала една сръбска рота, която го прикрива *съ целъ да го доразруши*. Срецу нея сж поставени три роти, батареята и картечния взводъ. Сега се води силна престрелка и *изгонването му е предстояще*. *Ще се запази моста въ сегашното му положение*“.

Моста на рѣка Морава бѣ атакуванъ и превзетъ отъ 4-а и 9-а роти и отъ картечната полурота въ 16.10 часа, като преминаха на отвѣдната му страна. 11-а рота се приближи до моста съ закѣснение.

Превдигнахъ останалитѣ роти отъ отряда да бждатъ поблизо до моста. А съ настѣпването на ноцята 4-а и 9-а роти се отдрѣпватъ на 200 крачки предъ моста. По-после отбраната на моста засилихъ съ пристигналитѣ 2-а и 8-а роти на майоръ Стояновъ. Ротитѣ се разполагатъ: 9-а рота въ дѣсно отъ шосето, 4-а и 2-а роти въ лѣво, въ поддръжка 8-а рота. Засили се и окопаването на ротитѣ.

10-а рота изпратихъ по коритото на Морава за охрана по тая посока и влизане въ връзка съ частитѣ на 3-а Балканска дивизия. Въ с. Прилепацъ 10-а рота влѣзе въ връзка съ дружината отъ 26 полкъ — кап. Богдановъ.

Предъ моста прегледахъ позицията на отбраната и окопаването ѝ. Мѣстността е почти равна, почвата мека, окопаването върви бързо.

Въ 18 часа отъ командира на 9-а рота, по войникъ за свързка, получихъ устно донесение, че патрулитъ му забелязали неприятелска частъ около една дружина, въ гъсти колони, да се движи въ мрачината, къмъ заетитъ отъ ротитъ позиции. Заповѣдахъ ротититъ бързо да застанатъ на заетата позиция и да очакватъ противника.

Пристигна следъ това и командира на 2-а дружина майоръ Стояновъ. Влѣзохме въ кантона до моста и, при запалена свещъ на картата, обяснихъ му разположението на ротитъ предъ моста на които става началникъ. Дойде и подпоручикъ Писаревъ, поиска разрешение да изтегли едната отъ картечницитъ си, понеже правѣла засѣчки, а въ мрака не можела да се поправи. При тия разговори *пристигна и командира на полка*. Водениятъ разговоръ въ кантона съ полковъ. Рачевъ ще предамъ тѣй, както е записанъ въ реляцията на отряда.

„Къмъ 19 часа пристигна въ кантона до моста командира на полка, придруженъ отъ командира на батареята кап. Ивановъ (сега подполковникъ о. з.) и въ присъствието на майоръ Стояновъ и подпоручикъ Писаревъ, изказа опасение за положението на ротитъ отъ дъглата страна на моста, като предъ него се поставятъ постове и патрули и на размѣване рано, ротитъ отново да минатъ моста и заематъ позицията си“. Както азъ, така сжщо и майоръ Стояновъ се изказахме решително противъ подобно отстъпление. Това наше решение се подкрепи и отъ батареяния командиръ кап. Ивановъ. Въпрѣки това командира на полка ме изпрати при ротнитъ командири отъ предната линия да сондирамъ мнението имъ, и да видя какъвъ е духа на войницитъ, и следъ това да му докладвамъ.

При отиването ми въ окопната линия на преднитъ роти, решихъ да повикамъ само ротнитъ командири на 4-та и 9-а роти, които сж въ съседство и близостъ до шосето, а другитъ, които сж подалеко, намѣрихъ за добре да не ги викамъ, предъ видъ донесението отъ 9-а рота че противникътъ настѣпва. Двамата ротни командири кап. Дипчевъ и поручикъ Марковъ се изказаха категорично противъ това искане на командира на полка. *„Тукъ всички ще измремъ, но моста нѣма да дадемъ, отговориха тѣ. Той се взема съ жертви и какво ще правимъ утре, ако сѣрбитъ отново го заематъ и усилятъ съ части. Кажете на командира на полка, че не сме съгласни на това негово решение — бѣха последнитъ имъ думи!“*.

„Дадохъ заповѣдъ за по-дълбоко окопаване на ротитъ и попълване на патронитъ. Ненаправилъ нѣколко крачки за да се завърна и доложиха на командира на полка мнението и решението на ротнитъ командири, когато изведнажъ се откри силна престрелка отъ противника. На този огънь отговориха и нашитъ, заработиха и картечницитъ, а артилерийскитъ снаряди на противника се пукаха около моста и пжтя за Власотинци. Благодарение твърдостъта на ротнитъ командири, силниятъ духъ на войницитъ и вѣрата имъ въ острието на своя ножъ, следъ половинъ часъ усилената престрелка, противника бѣ отбитъ и отстъпи“.

¹⁾ Командирътъ на полка въ статията си предава тия възторжени думи, като че ги е чулъ отъ самитъ капитанъ Дипчевъ и поручикъ Марковъ (!).

Командирътъ на полка не намѣрихъ при кантона, той обратно миналъ моста, бързо стигналъ до бивака на 1-а дружина и я вдигналъ на кракъ.

Следъ това безуспѣшно нападение на противника, изпратихъ следното донесение на командира на полка № 139, 24 X, 20.05 часа :

„На позицията, когато давахъ указания за отбраната, неприятелски части, изглежда да сж охотници, се нахвърляха върху нашъ секретъ, чу се викъ и следъ това изстрели, откри се огънь отъ цѣлата линия. Атаката отбита.“

Отъ заловенитъ на другия день сръбски пленници се узна, че атакуващитъ сж били 6 роти, съ задача наново да овладѣятъ моста, но като разбрали, че моста здраво се държи, отказали се отъ намѣрението си.

Следъ атаката, положението на ротитъ предъ моста остана неизмѣнно — 4 роти съ картечницитъ предъ моста. Стана нужда само да се притеглятъ ротитъ отъ подрѣжката на отряда (7-а и 11-а роти) по-близу до моста за използването имъ въ нужда. Патронитъ навреме се попълниха и окопаването се засили.

Следъ моитъ нареждания по отбраната на моста и следъ настѣпилото успокоение на позицията, получи се отъ командира на полка, който бѣше отишълъ на бивака на първата дружина следната заповѣдъ; № 317, 24 X, 20.15 часа :

„Вземете всички мѣрки да се осигури моста за насъ. Ротитъ добре да се окопаятъ и патронитъ навреме да се попълнятъ. Още сега направете справка, колко патрони сж останали на войникъ. Изпращамъ отъ дружината на подполковникъ Георгиевъ още една рота и 2 картечници, всичко предъ моста ставатъ 7 роти*) и 4 картечници — съ тѣхъ ще може да се задържи моста за нашитъ войски, които утре ще настѣпятъ за Лѣсковецъ.“

Съобщете на всички офицери и войници, че на 2 клм. задъ полка се намиратъ на бивакъ 1 и 6 пехотни полкове, а тая вечеръ ще пристигне и 42 полкъ.

Съ огънь и ножъ да се отбие всѣки опитъ на сѣрбитъ да взематъ отново моста.

Донесете за положението. Изпратихъ ви патронитъ коне на 1-а дружина. Въ лѣво отъ насъ по посока на Ладовиче — Прилепацъ ще действува утре 4-а дружина отъ 26 полкъ. Южно отъ Лѣсковецъ ще действуватъ части отъ 1-а бригада отъ 7-а Рилска дивизия“.

Под. Командиръ на 41 полкъ
подполковникъ Рачевъ

На тази заповѣдъ на командира на полка отговорихъ съ следното донесение № 140, 24 X, 21 часа :

„По боевия фронтъ положението е спокойно. Войницитъ се окопаха и сега продължаватъ усиляването на профила. Усиляването на участъка съ пристигналитъ роти напълно осигурява успѣха на отбраната“.

И това донесение на началника на отряда командира на полка не изнася въ статията си, а то е отъ значение.

*) Тукъ му е мѣстото да отбележа, че въ оригиналната заповѣдъ полковникъ Рачевъ пише, че предъ моста била 7 роти, а въ статията му показани 5, намалени съ 2 роти. Изглежда, че командирътъ не е знаелъ разположението на отряда.

Презъ тая втора фаза — овладяване моста на Морава, действията се водѣха само отъ Вучо-рупския отрядъ (лѣвата колона на полка), безъ участието и ръководството отъ страна на командира на полка. Последниятъ намира за по-добре да се държи презъ цѣлия почти день на 6 клм. задъ бойното поле въ гр. Власотинци и да остави овладяването на тоя тѣй важенъ обектъ — моста, на усмотрението на майоръ Шингаровъ, обединяващъ 2/3 отъ силитѣ на полка му и *въ 15 часа да му се донесе за положението*, което му е неизвестно. Той не излиза самъ напредъ за да има време и пространство да организира боя, а чака назадъ за да види какво ще стане.

Следъ овладяване на моста, на мръкване, командира на полка се решава да отиде напредъ, стига до моста, но тамъ насмалко не извършва непростителна грѣшка, изказвайки намѣрение да отдрѣпне ротитѣ източно отъ моста, за да не могатъ презъ него да минатъ на следния день никакви наши части. Макаръ че положението е сериозно и неизвестно, полк. Рачевъ не обединява при моста цѣлия си полкъ, включително и артилерията си, поемайки самъ запазването му презъ нощта, а оставя това на командира на лѣвата колона (на Вучо-рупския отрядъ).

Въ 3 часа на 25 X ми се съобщи, че за предстоящитѣ бойни действия къмъ Лѣсковецъ, на менъ се повѣрватъ командването на дѣсния участъкъ, като въ мое разпореждане се дадохъ 4-а, 5-а, 6-а и 9-а роти. Лѣвиятъ участъкъ се повѣрва на командира на 2-а дружина майоръ Стояновъ.

Отъ него часъ Вучо-рупския отрядъ престава да действа.

Въ края на реляцията си началникътъ на Вучо-рупския отрядъ пише следното:

„Презъ време на тѣзи действия достойно се държаха всички офицери и войници, вземащи участие непосредствено въ боеветѣ, а най-много се отличи командира на 4-а рота кап. Дипчевъ*), който спомогна съ стремителното си настѣпление и самоотверженостъ, да прогони сръбскитѣ войници, които минирваха моста и да се запази въ сегашното му състояние.

Духътъ на войника бѣ силенъ, настѣпателенъ, което показва, че въпрѣки възрастта на войницитѣ, него день 23 X, тѣ извършиха стремителенъ набѣгъ отъ 21 клм. въ планината — отъ Вучо-рупа до Власотинци.

Повѣрениятъ ми отрядъ съ заемането на гр. Власотинци съ 20 часа по-рано отъ другитѣ части на бригадата и съ овладяването и запазването моста на р. Власина, също съ овладяването и запазването на голѣмия мостъ на р. Морава, даде възможностъ на дивизията безпрепятствено да направи единъ широкъ размахъ за действие отатъкъ лѣвия брѣгъ на р. Морава къмъ Лѣсковецъ и на северо-западъ отъ него градъ. Запазването на тия два голѣми моста даде възможностъ да се прехвърлятъ безпрепятствено презъ рѣката и части отъ 8-а дивизия, бързо

*) Кап. Дипчевъ (сега генералъ о. з.), по удостояване и представяне на началника на отряда майоръ Шингаровъ, за проявената храбростъ и самоотверженостъ при овладяването моста на р. Бѣлг. Морава, е награденъ съ ордена за храбростъ III ст. II класа.

да се притисне противника до дефилетата на отстъплението му и да не му се даде възможностъ да се оттегли. Въ резултатъ на всичко това се постигна разгрома на сръбската армия много по-скоро, отколкото се очакваше. Заслугата на отряда става още по-ценна и голѣма, като се знае, че тия два моста сж единствени на р. Морава и р. Власина, които се спасиха отъ разрушение и които сега служатъ за единствения пътъ презъ р. Морава“.

За овладяването на моста отряда даде 4 убити и 11 ранени.

Заклучение

Вучо-рупския отрядъ, отъ състава на 41 полкъ, на 23 и 24 октомврий 1915 год., приведе въ изпълнение инициативитѣ на началника на отряда майоръ Шингаровъ съ следнитѣ резултати:

1. Той — отрядътъ, безъ заповѣдь отъ командира на полка, по самостоенъ починъ на своя командиръ майоръ Шингаровъ, овладѣ гр. Власотинци.

2. Обезпечи и запази за нашитѣ войски моста на р. Власина отъ разрушение.

3. Овладѣ и обезпечи голѣмия мостъ на р. Българска Морава на шосето между Власотинци и Лѣсковецъ.

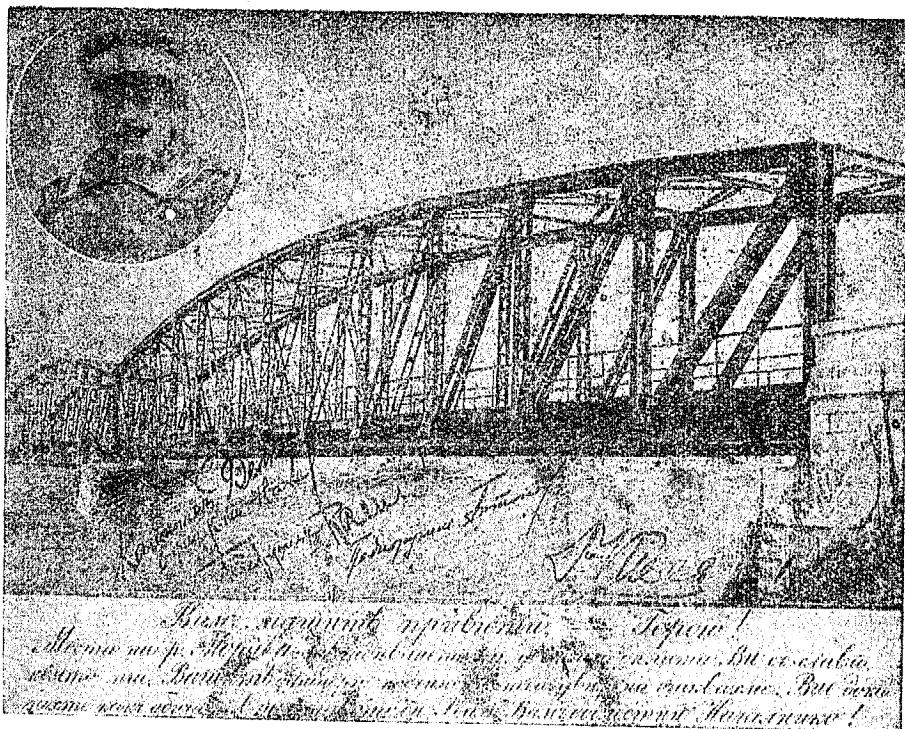
4. Неочаквано за дивизията, Вучо-рупскиятъ отрядъ ѝ застана предъ моста на Морава като далеченъ авангардъ (на 20 клм. напредъ) и тамъ се затвърди.

5. Осигури пътя за по-нататъшното настѣпление на I-ва Соф. дивизия къмъ Лѣсковецъ и Прокупле, за да развие бойни действия, които допринесоха за разгрома на сръбската войска, която се движеше успоредно на коритото на р. Българска Морава отъ Нишъ за Косово поле.

Горнитѣ ценни резултати сж изключително дѣло на Вучо-рупския отрядъ (лѣвата колона) и на неговия командиръ, а не на цѣлия 41 полкъ, главно поради неправилно упражнени командни функции отъ страна на командира на полка, който се държеше много назадъ и не съумѣ да развие цѣлостни полкови действия. Полковникъ Рачевъ, презъ тия два дена, бѣ закѣснѣлъ зритель на събитията, създавани отъ подчиненитѣ му командири и бѣ воденъ отъ полка си, вмѣсто да бжде неговъ водачъ.

Отъ приложенията се вижда, какъ се ценятъ бойнитѣ действия на Вучо-рупския отрядъ, проведени на 23 и 24 октомврий, а така сжщо и голѣмитѣ последици отъ инициативитѣ на началника на отряда майоръ Шингаровъ.

Описанията на тия бойни действия отъ страна на командира на бригадата полковникъ Кириловъ и командира на полка полковникъ Рачевъ, а така сжщо атестациитѣ отъ сжщитѣ, идатъ да потвърдятъ напълно истината на настоящето ни изложение.

Моста на рѣка Българска Морава

Снимката е поднесена отъ офицеритѣ на 3-а дружина на дружинния си командиръ майоръ Шингаровъ

Въ сръбската история на войната, за овладяване моста на р. Българска Морава, се срѣщатъ следнитѣ две донесения:

1. Въ 15:25 часа командирътъ 4/14 сръбска дружина донася „Противникътъ мине по моста на лѣвиятъ брѣгъ на р. Морава по шосето Власотинци за Лѣсковецъ“.

2. Командуващиятъ 2-а сръбска армия донася на главнокомандуващия:

„Въ Лѣсковецъ — истинска паника. Желѣзопътни чиновници напустаха работата си, населението разграби всички санитарни материали и най-напредъ хранитѣ. Разпоредихъ съ войскови части да се постави всичко въ редъ“.

Това сж първитѣ последици за сърбитѣ отъ бързото овладяване на моста на р. Българска Морава отъ отряда на майоръ Шингаровъ.

Книжката на генералъ о. з. Димитровъ Ал., подъ заглавие: „1-а Софийска дивизия при Лѣсковецъ на р. Българска Морава въ 1915 год.“, описва бойнитѣ действия на дивизията около Лѣсковецъ. Като подчертава, че моста на р. Морава е овладянъ отъ отрядътъ на майоръ Шингаровъ, автора дава следната преценка:

1. „Като овладѣ моста на Морава между Власотинци и Лѣсковецъ 1-а дивизия постигна стратегически успѣхъ, защото по тоя единственъ здравъ мостъ предъ фронта на 1-а армия можахъ да минатъ 6-а, 8-а и 9-а дивизии отъ Нишъ, за да дойдатъ въ Лѣсковецъ.“

2. Като овладѣ Лѣсковецъ, 1-а дивизия разкъса бойния фронтъ на сърбитѣ по лѣвата страна на Морава отъ Нишъ до Копилякъ.

3. Като овладѣ Лебана и Добра Глава, 1-а дивизия затвори за половината отъ сръбскитѣ главни сили посоката презъ Лебана за Прищина на Косово поле“.

Извадкитѣ отъ бойнитѣ атестации и описания, както отъ командира на полка, така и отъ бригадниятъ командиръ*), напълно потвърждаватъ написаното отъ насъ по бойнитѣ действия на Вучо-рупския отрядъ.

Така въ атестацията на майоръ Шингаровъ отъ 24 XII, 1915 г. за първия периодъ отъ войната полков. Рачевъ пише:

1. „Въ боя при Морава видѣхъ го въ веригитѣ, да окуражава офицеритѣ и войницитѣ си.“

Задачитѣ дадени на командира на дружината сж били правилно схванати и действията му сж се развивали методично. Командира е водилъ добре частта си въ боеветѣ водени отъ 41-и полкъ“.

Под: Командиръ на 41-и полкъ, отъ ген. щабъ
подполковникъ Рачевъ

А командирътъ на бригадата пише:

„Майоръ Шингаровъ на 23 и 24 октомврий 1915 години, като началникъ на самостоятеленъ отрядъ (Вучо-рупски отрядъ) съ смѣлата си инициатива овладѣ гр. Власотинци и грамадния мостъ на р. Морава между Власотинци и Лѣсковецъ, запази го отъ разрушение и го осигури за дивизията, която на другия денъ — 25 октомврий безпрепятствено мина по него и се насочи за Лѣсковецъ и Прокупле. Заслужава да се отбележи, че този мостъ е единствения на р. Морава овладянъ и спасенъ отъ разрушение отъ противника, което овладяване и запазване се дължи изключително на инициативата, разпоредителността и смѣлостта на майоръ Шингаровъ. За тия бойни действия майоръ Шингаровъ е удостоенъ за награждаване съ ордена за храбростъ III ст. II кл.“.

Под: Командиръ на 3/1 бригада
полковникъ Кириловъ

*) Атестациитѣ и описанията се намиратъ въ архивата на Министерството на войната — канцелария.

Командирът на полка въ представлението за награждаване на майоръ Шингаровъ съ ордена за храбростъ III ст. II кл., пише следното:

„Заемането на моста на р. Морава има важно последствие за 1-а дивизия и 1-а армия, защото действията се ускориха и сърбитъ нѣмаха възможност да устроятъ солидна отбрана за задържане на гр. Лѣсковецъ — важниятъ възелъ на пътищата и икономически центъръ. Затова, вземането и задържането на моста, което стана главно по инициативата на майоръ Шингаровъ, а после поради дадени разпореждания да се бърза, е отъ голѣмо значение, както за 1-а дивизия, тъй и за цѣлата армия и трѣбва да се цени, като важна придобивка, като се вземе предъ видъ, че той е почти единствения мостъ на р. Морава за взетъ на време неразваленъ“.

Под: Командиръ на полка отъ генер. щабъ
подполковникъ Рачевъ

За сжщото представление командирътъ на 3/1 бригада дава следното описание:

„На 23 октомврий 1915 година, въ 7 часа и 38 минути, лѣвата колона на 41-я полкъ, подъ название Вучо-рупски отрядъ, състояща се отъ седемъ роты, две картечници, три планински орждия и охотническа команда, всички подъ началството на майоръ Шингаровъ, получава заповѣдъ отъ командира на полка да настѣпи и овладѣе неприятелската позиция на в. в. Доброполска чука и Остроzubъ.“

Майоръ Шингаровъ настѣпва съ отряда си къмъ въпроснитъ височини и като разбира, че противникътъ въ призори се е оттеглилъ, той безъ да очаква нови заповѣди отъ полка, по своя инициатива, стремително се спуща напредъ къмъ в. в. Изгорѣла чука, Букова глава и изминавайки повече отъ 20 клм. по билото на планината, сжция още денъ вечерътъ, съ преднитъ си части овладява гр. Власотинци — обекта на бригадата, а съ главнитъ сили презъ нощъта заема висотитъ надъ Власотинци.

Неочакваното появяване на колоната на майоръ Шингаровъ надъ Власотинци, паниката която всѣ въ града съ това неочаквано появяване, допринесе за спасяването отъ разрушение на голѣмия мостъ на р. Власина, въ самия градъ, гдето сръбскитъ отстѣпващи войници, като го минирали, успѣли да пробиятъ бетонната му настилка само на четири мѣста.

На другия денъ—24 октомврий, майоръ Шингаровъ, макаръ откъснатъ отъ полка, съ стремителното си и смѣло настѣпление, по своя инициатива решава да премине още 10 клм. напредъ по пътя за Лѣсковецъ, за да овладѣе голѣмия мостъ на р. Морава, който мостъ той забелязалъ отъ власотинскитъ висоти и отъ което мѣсто схваналъ голѣмото му значение. Тукъ му е мѣстото да спомена, че разпореждане за овладяването и запазването отъ разрушение на въпросния мостъ отъ бригадата бѣше дадено нареждане до командира на 41 полкъ, но по причина, че майоръ Шингаровъ бѣше неочаквано излѣзълъ съ отряда си много напредъ, заповѣдта не е могла да му се предаде отъ полковия адютантъ, за което самъ командира на полка въ релянитъ си споменава.

Сутринтъ рано, на 24 октомврий, майоръ Шингаровъ, докато събере отряда си отъ позицията отъ Власотинскитъ висоти, за да продължи настѣплението си къмъ долината на р. Морава, изпраща 4-а рота, капитанъ Дипчевъ, къмъ моста съ заповѣдъ, да се приближи къмъ него колкото се може по-скоро и обезпечи теренъ около него, до пристигането на отряда.

На пѣтъ за моста на р. Морава при излизането на отряда отъ гр. Власотинци, предизвестенъ своевременно отъ майоръ Шингаровъ, пристига командира на полка, идещъ по пътя на дѣсната колона на полка. Майоръ Шингаровъ му докладва, както за овладяването на

гр. Власотинци, така и за взетото отъ него решение — овладяване на моста на р. Българска Морава. Командирътъ на полка одобрява напълно проявената отъ майоръ Шингаровъ инициатива и му заповѣдва, следъ като овладѣе моста, да се прехвърли на западната му страна.

Въ 16 часа сжщиятъ денъ, следъ три часовъ бой, майоръ Шингаровъ овладява и моста на р. Морава и го минава съ по-голѣмата частъ отъ отряда си, като заема позиция на западната страна на моста.

Въ 19 часа шестъ сръбски роты го контра-атакуватъ, за да си овладѣятъ наново изгубения мостъ, но биватъ отблъснати и моста запазенъ въ наши рѣце.

При тия бойни действия на 23 и 24 октомврий, майоръ Шингаровъ прояви особена самостоятелностъ и инициатива и, благодарение на бързото му и стѣмнително настѣпление, можа да успѣе и да запази отъ разрушение грамадния мостъ на р. Морава. Освенъ това, той при моста на Морава прояви такава разпоредителностъ, че отне възможността на противника окончателно да го разруши и го осигури за насъ. Мостътъ остана годенъ за преминаване на третитъ рода орждие и още на другия денъ сутринтъ по него мина цѣлата 1-а дивизия, а по-после и частъ отъ 8-а дивизия.

Съ овладяването и запазването отъ разрушение на тия два моста (на р. р. Власина и Морава), майоръ Шингаровъ даде възможностъ на дивизията безпрепятствено да мине тия рѣки, които бѣха пълноводни и непроходими въ бродъ, да се насочи дивизията къмъ Лѣсковецъ и Прокупле и да се развиятъ по тая посока ония бойни действия, които бѣха съдбоносни за сръбската армия.

Запазването и овладяването на тия мостове, особено за Моравския, на времето се оценя като голѣмъ успѣхъ отъ главното командование и се изказа благодарностъ на началника на дивизията.

За проявената отъ майоръ Шингаровъ инициатива и заслуга при тия бойни действия, инициатива съ важни резултати, ходатайствамъ да се награди съ орденъ за храбростъ съ степенъ за какъвто е представенъ отъ командира на полка за първия периодъ отъ войната — III ст. II кл.“

Под: Командиръ на 3/1 бригада
полковникъ Кириловъ

№ 887
18 февруарий 1916 г.
Нишъ

До Командира на 3-а п. бригада

Тукъ

Рапортъ

Донесямъ Ви, Господинъ Полковникъ, че командира на 3-а дружина отъ повѣрениа ми полкъ майоръ Шингаровъ К. на 24 X м. г. по своя инициатива изпрати преди да влѣзе въ гр. Власотинци 4-а рота за да вземе моста на р. Морава, който въ последствие се превзе и има важни послѣствия за действията на дивизията и армията. Поради тая проявена инициатива, моля, Господинъ Полковникъ, майоръ Шингаровъ, който е единъ отъ важнитъ дейци за превземането моста, да се произведе въ чинъ подполковникъ за отличие.

Под: Командиръ на полка отъ генер. щабъ
подполковникъ Рачевъ
за Адютантъ на полка
поручикъ Марковъ

Този рапортъ се анулира по мое желание. Изнасямъ го само като документъ, въ който полков. Рачевъ пише: „Майоръ Шингаровъ е единъ отъ важнитъ дейци за превземането на моста на р. Морава“.

10 лева

Въ книжарницата на ХР. Г. ДАНОВЪ
